

Юрій Притика

доктор юридичних наук, професор,
заслужений юрист України,
професор кафедри правосуддя
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
(м. Київ, Україна)
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5992-1144>
Researcher ID: <http://www.researcherid.com/rid/1052-2018>
law@cyrkon.kiev.ua

Наталія Василина

кандидат юридичних наук, доцент,
заслужений юрист України,
доцент кафедри правосуддя
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
(м. Київ, Україна)
n.vasylyna@gmail.com

УДК 347.9

РОЗВИТОК ПРИВАТНИХ ЗАСАД У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

АНОТАЦІЯ. У статті досліджуються питання виокремлення та розвитку приватних засад у цивільному процесі.

Метою статті є розкриття питань співвідношення приватних і публічних засад у цивільному процесі. Пошук оптимального співвідношення приватних та публічних засад у цивільному процесі є основою для утворення адекватної суспільним потребам системи врегулювання спорів. Важливим при цьому є обґрунтування правильного розуміння цивільного процесу як форми не лише здійснення судочинства, а й інструменту захисту прав та інтересів юридичних і фізичних осіб, певної узгодженості їх волевиявлення на врегулювання цивільно-правового спору, що в результаті забезпечуватиме їх можливості та правомірність поведінки.

Сучасна філософія приватноправового регулювання у цивільному процесі пов'язана передусім із максимальною реалізацією принципів диспозитивності та рівності учасників справи, що зумовлює їхню активність, розширення можливостей впливу на динаміку цивільного процесу.

Нове розуміння ролі приватноправового регулювання у цивільному процесі пов'язане з більшою реалізацією принципів диспозитивності, змагальності, відмови від активної участі суду в процесі доказування, збільшення ролі нотаріату, альтернативних способів вирішення спорів, удосконалення системи приватноправової юрисдикції, що в комплексі сприяє підвищенню ефективності вітчизняної системи цивільної юрисдикції.

Змістом публічно-правових елементів у цивільному процесі є: забезпечення розгляду юридичної справи судом і врегулювання спірних матеріально-правових правовідносин шляхом ухвалення правозастосовного акта індивідуального характеру; гарантування дотримання та забезпечення обов'язкових стандартів справедливого судового розгляду, зокрема, права на доступ до суду, верховенства права, принципів правової визначеності та пропорційності.

Автори доходять висновку, що поєднання публічних і приватних засад є однією із головних тенденцій розвитку сучасного цивільного процесу, яка характеризує його як саморегульовану систему та визначає напрями оптимізації механізму забезпечення захисту прав (інтересів) громадян і юридичних осіб у порядку цивільного судочинства. Формами реалізації приватних засад у цивільному процесі є: прояв диспозитивності як принципу та методу цивільного процесу; реалізація приватних засад через розширення системи досудових, судових (судове примирення), позасудових і приватних альтернативних форм та методів врегулювання приватноправових спорів вирішення і врегулювання юридичних конфліктів та спорів; застосування процесуальних договірних конструкцій у цивільному процесі; існування різних механізмів вирішення спорів, юрисдикція яких розмежовується за допомогою застосування приватних засад; запровадження інституту судового контролю за компетенцією недержавних юрисдикційних органів.

Ключові слова: врегулювання спору; публічні та приватні засади; цивільний процес; цивільне судочинство; процесуальний договір; досудове врегулювання спору.

Поєднання публічних і приватних засад у цивільному процесі є відображенням сучасного етапу розвитку цієї галузі права, яке має своїм корінням історичні підходи до з'ясування сутності цивільної юрисдикції. Пошук оптимальних варіантів їх співвідношення дає можливість збалансувати інтереси держави та громадянина в системі здійснення правосуддя у цивільних (приватних) спорах і забезпечити ефективний захист прав та інтересів громадянина.

Метою дослідження є розкриття питань співвідношення приватних і публічних засад у цивільному процесі.

Сучасний цивільний процес уявляє собою складну інтегративну систему пов'язаних між собою елементів, серед яких посилюється вага та значення приватноправових механізмів регулювання суспільних відносин, які ґрунтуються на засадах децентралізації, координації, автономізації суб'єктів. Поява приватноправових елементів у процесі надає цивільному судочинству властивостей саморегульованої системи, в якій публічні засади формують базу системи, забезпечують її стабільність, а приватні – забезпечують її розвиток, адаптацію до сучасних потреб суб'єктів цивільного обороту. Приватні елементи цивільного процесу визначають систему побудови взаємовідносин між окремими особами, судом та іншими учасниками процесу.

Юрій Притика, Наталія Василина

Нове розуміння ролі приватноправового регулювання у цивільному процесі пов'язане з більшою реалізацією принципів диспозитивності, змагальності, відмови від активної участі суду в процесі доказування, збільшення ролі нотаріату, альтернативних способів вирішення спорів, удосконалення системи приватноправової юрисдикції, що в комплексі сприяє підвищенню ефективності вітчизняної системи цивільної юрисдикції.

Слід наголосити на тому, що приватне та публічне право є основою в правовому регулюванні суспільних правовідносин. Зокрема, зміни щодо обсягу та змісту суб'єктивних матеріальних прав, відповідно, вимагають корегування і форм їхнього захисту. Тому цивільний процес являє собою важливий елемент правового регулювання суспільних правовідносин.

Цивільний процес не слід зводити виключно до “цивільного судочинства” та “правосуддя”. На нашу думку, цивільне судочинство – це визначений цивільним процесуальним кодексом порядок розгляду та вирішення цивільних справ, форма правосуддя. Зі свого боку зміст правосуддя полягає у визначеному обсязі процесуальних прав та обов'язків суб'єктів цивільних процесуальних правовідносин.

Водночас цивільний процес є формою захисту порушених, не визнаних, оспорюваних прав та інтересів, а також засобом врегулювання цивільно-правових спорів, що включає досудове, позасудове та альтернативне врегулювання спорів.

На думку С. Алексєєва, приватне право вважається таким саме тому, що ним закріплюється автономний, суверенний статус особистості та її свобода у вирішенні особистих, приватних справ¹.

Зокрема, позиція М. Коршунова полягає у тому, що проникнення приватного права до сфери публічних правовідносин може бути виправдано лише за умови, якщо воно не призводить до послаблення захисту громадських і державних інтересів, які потребують публічно-правового опосередкування².

Безумовно, погоджуючись із цією думкою, варто наголосити, що утвердження та розвиток приватних засад є важливою умовою розвитку громадянського суспільства, а отже, і демократії в державі.

На переконання Є. Суханова, приватне право є саме тією частиною об'єктивного права, що регулює взаємовідносини приватних осіб, які засновані на їхніх інтересах та реалізуються на їхню користь, при цьому

¹ С. Алексєєв, *Філософія права* (Норма 1998) 340.

² Н. Коршунов, *Конвергенція частного и публичного права: проблемы теории и практики* (Норма: ИНФРА-М 2011) 256.

зазначене регулювання здійснюється, перш за все, за допомогою правил диспозитивного або субсидіарного, а не імперативного характеру³.

Розглядаючи норми процесуального права, слід зазначити, що частина їх має приватноправову природу, оскільки вони регулюють відносини, пов'язані з приватним інтересом, і їх реалізують, у тому числі, приватні особи при зверненні до суду за захистом. Правовий вплив у цій сфері здійснюється завдяки засобам диспозитивного характеру, тобто вони спрямовують волевиявлення учасників цивільно-процесуальних відносин на обрання певного варіанта поведінки серед запропонованих альтернатив.

Водночас маємо наголосити, що приватноправові засади в цивільному процесі побудовані на певному узгодженні дій юридично рівних учасників справи, які реалізують власні (приватні) інтереси. Наприклад, примирення учасників справи в цивільному судочинстві допускається виключно за їхньою згодою.

Здійснюючи інституціональний аналіз змісту публічних та приватних складових цивільного процесу, варто зазначити, що правосуддя у цивільних справах, перш за все, являє собою владну діяльність юрисдикційних органів, спрямовану на застосування загальних нормативних приписів до конкретних приватноправових відносин через ухвалення правозастосовного акта індивідуального характеру. При цьому головний обов'язок суду як суб'єкта процесуальних правовідносин – забезпечити право особи на справедливий та публічний судовий розгляд справи в розумний строк. Публічні засади цивільного процесу України відтворюють міжнародний процесуальний публічний порядок, який створюють міжнародні стандарти, принципи, норми, що гарантують справедливий судовий розгляд. Таким чином, змістом публічно-правових елементів у цивільному процесі є: а) забезпечення розгляду юридичної справи судом та врегулювання спірних матеріально-правових правовідносин шляхом ухвалення правозастосовного акта індивідуального характеру; б) гарантування дотримання та забезпечення обов'язкових стандартів справедливого судового розгляду, зокрема, права на доступ до суду, верховенства права, принципів правової визначеності та пропорційності.

Зі свого боку приватні елементи цивільного процесу являють собою можливість учасників процесу самостійно, автономно, на свій розсуд та незалежно визначати юридично значущі умови здійснення процесуальних прав, а також можливість безперешкодно вступати в цивільні процесуальні відносини як вертикального, так і горизонтального характеру.

³ Е Суханов, *Гражданское право* (Волтерс Клувер 2006) 345.

Юрій Притика, Наталія Василина

Досліджуючи механізм взаємодії публічного та приватного в цивільному процесі, можна простежити певні закономірності, які характеризують це складне явище. Аналіз основних інститутів цивільного процесу дає можливість говорити про те, що в більшості процесуальних інститутів відбувається поєднання публічних і приватних засад, але ступінь привілеювання одних над іншими є різним, наприклад, приватні диспозитивні елементи яскраво проявляються на етапі ініціювання провадження у справі, і є мінімальними на стадії ухвалення судового рішення. Принцип змагальності як механізм реалізації ініціативи учасників провадження, спрямований на досягнення приватних інтересів, зокрема, задоволення матеріально-правової вимоги позивача, є також проявом такого поєднання.

З огляду на зазначене виникає запитання: у яких сферах сучасного цивільного процесу активно проявляється приватна складова? Одним із сучасних напрямів застосування приватних засад у цивільному процесі є запровадження можливості врегулювання спору за участю судді. Судова концепція інституту примирення сторін у цивільному процесі розглядає примирення як певне процесуальне явище, що регулюється цивільними процесуальними нормами права. Прибічники такого підходу, наприклад О. Михайлов, тлумачать примирення як сукупність процесуальних дій, спрямованих на припинення провадження у справі. Крім того, вони звертають увагу на ту обставину, що норми, які регулюють примирення сторін як певний процес, містяться у Цивільному процесуальному кодексі України (далі – ЦПК України)⁴, а тому і зміст примирення лежить ближче саме до процесуальної площини⁵.

Зазначене є прикладом існування приватних засад у цивільному процесі з огляду на те, що саме по собі звернення до суду є актом, який спрямований на необхідність вжиття заходів захисту суб'єктивних прав та інтересів заінтересованої особи до органів державної влади, а отже, з моменту відкриття судом провадження у цивільній справі питання примирення сторін перестає бути повністю приватною справою цих осіб і набуває публічних рис внаслідок такого звернення. На цьому етапі примирення сторін без прийняття остаточного рішення у справі ще можливе, та навіть з точки зору процесуальної економії доцільне, проте всі подальші дії щодо цього спору, перш за все, підпорядковуються вимогам норм процесуального законодавства та здійснюються у визначеному цими нормами порядку.

www.pravoua.com.ua

⁴ Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18 березня 2004 р. № 1618-IV <<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#n7058>> (дата звернення: 19.11.2018).

⁵ О Михайлов, 'Ознаки примирення сторін у справах адміністративної юрисдикції' (2007) 35 Актуальні проблеми держави і права 300-4.

Останнім часом ця позиція значно посилилася у зв'язку із внесенням змін до ЦПК України та закріплення у ньому порядку врегулювання спору за участю судді, що мало наслідком врегулювання нормами цивільного процесуального права окремої судової процедури примирення. Такі нововведення варто вважати значним кроком вперед у правовому регулюванні інституту примирення сторін у цивільному процесі, а також вони сприяють виокремленню цього інституту як самостійного системного утворення у межах галузі цивільного процесуального права.

На підтримку судової концепції інституту примирення варто зазначити, що у процесуальній науці примирення сторін вважається одним із завдань підготовчого засідання у відповідному провадженні, а також завданням усього процесу загалом.

Таким чином, можна стверджувати, що процесуально-правовий підхід до визначення приналежності інституту примирення сторін базується на тому, що оскільки примирення сторін є сукупністю дій, а отже, являє собою певну процедуру, то воно є процесуальним явищем, існує лише в межах цивільного процесу та врегульовано цивільними процесуальними нормами.

Зазначимо, що процедура врегулювання спору за участю судді є лише однією із доступних для сторін процедур примирення. Диспозитивність волевиявлення учасників справи виявляється у їхньому праві скористатися й іншими передбаченими процесуальним законодавством можливостями для примирення.

Так, положення статей 206 та 207 ЦПК України закріплюють можливість сторін примиритися між собою на будь-якій стадії процесу. Факт такого примирення може відобразитися у заяві позивача про відмову від позову, у заяві відповідача про визнання позову або у поданій сторонами на затвердження мировій угоді.

Як вже зазначалося, результат процедури примирення є класичним прикладом двосторонньої монополії учасників справи. Так, позивач може дійти згоди лише з відповідачем, а відповідач, відповідно, – лише з позивачем. При цьому кожна зі сторін має на меті отримати більші переваги саме на власну користь шляхом проведення переговорів, що, зі свого боку, вигідно відрізняє таку форму вирішення конфлікту перед судовим розглядом.

Конвергенція приватної складової знайшла своє втілення у низці норм ЦПК України, які гарантують свободу в укладенні процесуальних договорів. Отже, одним із проявів розвитку приватних засад у цивільному процесі є активне залучення механізмів договірного регулювання процесуальних відносин. Це, зокрема, пов'язано з тим, що розвиток сучасного

Юрій Притика, Наталія Василина

цивільного процесу свідчить про перехід до більш гнучкого регулювання диспозитивними нормами, застосування принципу співробітництва між сторонами та судом, розширення застосування автономії волі.

Усталеним є постулат про те, що принцип свободи договору є головною засадою у регулюванні приватних відносин. Суб'єкти приватного права самостійно вирішують, чи будуть вони укладати договір, на яких умовах, можуть його змінити або припинити. Отже, свобода договору корелюється зі справедливістю та ефективністю. Ефективність проявляється у тому, що угода, яка розроблена на рівних інформованими сторонами, буде для них максимально вигідною, що є головною гарантією її дотримання⁶.

Принцип свободи укладення договору також проявляється у можливості укладати правочини, які не передбачені законом, якщо вони відповідають загальним підставам дійсності правочинів. Беззаперечним є те, що договір є головним джерелом регулювання приватних матеріальних відносин.

Натомість у регулюванні процесуальних відносин, зокрема судового розгляду, превалює дещо інший підхід, при якому імперативні норми відіграють суттєвішу роль у цьому процесі. Водночас певні елементи договірної регулювання, можливість вільно розпоряджатися процесуальними правами притаманні позовному провадженню. Вони проявляються у його диспозитивних і змагальних засадах, які є похідними від диспозитивності відносин, що становлять предмет позову. Обсяг диспозитивних норм і розуміння змагальності в цивільному процесуальному праві різних правових систем значно різняться.

Цивільне судочинство США та інших країн загального права побудовано на більш рельєфно вираженій змагальній моделі, для якої характерний поділ на стадії надання доказів сторонами, їх оцінки судом та прийняття ним рішення. У цій моделі сторони наділені широкими процесуальними можливостями для надання доказів, дослідження обставин справи на підготовчих стадіях і в судовому засіданні. Суд на цьому етапі виконує функції арбітра, який керує розвитком провадження, здійснюючи кейс-менеджмент. Основне завдання суду – ухвалити рішення на базі зібраних, наданих та досліджених сторонами матеріалів. Як зазначає А. Патерсон: 'Суддя подібно до спортивного рефері, повинен слідкувати за дотриманням правил чесних змагань, але в поєдинок він втручатися не має права'⁷.

www.pravoua.com.ua

⁶ C von Bar and E Clive and H Schulte-Nölke and ather, *Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law. Draft Common Frame of Reference, Outline Edition* (European law publishers 2009) 456 p.

⁷ A Paterson and T Bates and M Poustie, *The Legal System of Scotland* (1999) 140.

Така модель процесу сприяє широкому використанню приватноправових засобів регулювання. Відповідно до Федеральних правил цивільного процесу консенсуальні конструкції проявляються, зокрема, в можливості адвокатів сторін погодити місце, час попереднього допиту сторін та свідків, порядок надання і розкриття доказів (пункти 30, 31)⁸.

Цивільне судочинство країн континентальної системи цивільного процесу також будується на змагальних засадах, але з наділенням судів більшою кількістю повноважень на різних стадіях процесу, що визначає активнішу роль суду. Як приклад можна навести положення Цивільного процесуального кодексу Франції, які регулюють заходи з перевірки доказів. Так, суд наділяється правами: перевірити факти, від яких залежить вирішення спорів (ст. 143); вжити заходів із перевірки доказів (ст. 144) під контролем судді або ним самим (ст. 155)⁹.

Таким чином, новітнє цивільне процесуальне законодавство Франції, хоча й меншою мірою, ніж процесуальне законодавство країн загального права, але також допускає застосування договірних засад у процесі, особливо в процедурах примирення та медіації.

Більш ліберальний підхід до застосування процесуального договору демонструє законодавство та судова практика Німеччини. Німецька доктрина визначає дві основні групи процесуальних договорів: перша безпосередньо передбачена у Цивільному процесуальному уложенні Німеччини, до неї, зокрема, належать: угоди про підсудність (§ 38); арбітражні угоди (§ 1032, абзац 3 § 1042); угоди про спосіб і розмір забезпечення (абзац 1 § 108)¹⁰, та друга, яка склалася та визнається у судовій практиці: угоди про відмову від позову; угоди про відмову від оскарження; угоди про проведення модельного процесу з поширенням його на аналогічні провадження та ін.¹¹

У реформуванні цивільного процесуального законодавства України останніх років спостерігається тенденція до розширення диспозитивних і змагальних засад судочинства, зокрема за допомогою розширення можливостей договірної регулювання відносин, пов'язаних зі здійсненням правосуддя. Так, наприклад, процесуальне законодавство та судова практика України передбачає можливість укладення різноманітних процесуальних угод (договорів), зокрема, у вигляді мирових угод (позасудових та судових), третейських (арбітражних) угод, пророгаційних угод (угод

⁸ Federal Rules of Civil Procedure (Michigan Legal Publishing Ltd.; 2018 edition) 180.

⁹ В Захватаєв, *Гражданский процессуальный кодекс Франции* (Алерта 2018) 544.

¹⁰ Zivilprozessordnung in der Fassung der Bekanntmachung. Ein Service des Bundesministeriums der Justiz und für Verbraucherschutz in Zusammenarbeit mit der juris GmbH <<http://www.gesetze-im-internet.de/zpo/ZPO.pdf>> (accessed: 18.11.2018).

¹¹ G Wagner, *Prozeßverträge: Privatautonomie im Verfahrensrecht* (Mohr Siebeck 1998) 849.

про підсудність), медіаційних угод, угод про інший досудовий порядок врегулювання спору.

Крім цього, приватні засади проявляються у можливості врегулювання спору за участю судді, яке відбувається за згодою сторін до початку розгляду справи по суті (ч. 1 ст. 201 ЦПК України), а також у тому, що обставини, які визнаються учасниками справи, не підлягають доказуванню, якщо суд не має обґрунтованого сумніву щодо достовірності цих обставин або добровільності їх визнання (ч. 1 ст. 82 ЦПК України).

Звертаючись до питання про те, що являє собою процесуальний договір і чи правомірно взагалі говорити про існування договорів та угод у процесуальному праві, слід зазначити, що у процесуальному законодавстві немає визначення поняття процесуального договору. У науці цивільного процесуального права трапляються різноманітні визначення процесуального договору, під яким розуміються: угода, предметом якої є процесуальні дії учасників процесу, що сприяє перебігу процесу і здійсненню судочинства і допускається нормами процесуального законодавства; договір, головний безпосередній вплив якого здійснюється у процесуальній сфері; узгоджена воля осіб про досягнення безпосереднього процесуально-правового результату; узгоджене взаємне волевиявлення сторін, яке спрямоване на регулювання процесуального статусу; угода сторін про здійснення процесуальних повноважень; договір про процесуально правові наслідки; угода, що безпосередньо змінює процесуальну ситуацію або встановлює певну модель поведінки сторін в існуючому або можливому судовому провадженні¹².

На нашу думку, процесуальний договір являє собою угоду учасників процесуальних правовідносин, спрямовану на досягнення процесуальних наслідків щодо формування порядку розгляду і вирішення їх спору або самої процедури розгляду такого спору, або щодо результатів вирішення спору. Такий договір породжує особливі процесуальні відносини або процесуальні правила та поєднує в собі матеріальні й процесуальні елементи.

Розширення диспозитивних засад регулювання цивільних процесуальних правовідносин також може вважатися проявом приватної складової. Дослідження диспозитивності в цивільному процесі на науковому рівні активно ведеться вже багато років. Диспозитивність – головний рушій цивільного процесу як саморегулюючої системи, яка характеризується тим, що процесуальні правовідносини виникають, змінюються та припиняються, головним чином, за ініціативою безпосередніх

¹² Н Елисеєв, 'Договорное регулирование гражданских и арбитражных процессуальных отношений' (дис д-ра юрид наук, "Московский государственный институт международных отношений (университет) Министерства иностранных дел Российской Федерации" 2016) 481.

учасників спірних матеріальних правовідносин. У межах провадження у справі в суді учасники спірних матеріальних правовідносин можуть розпоряджатися процесуальними правами і така можливість реалізується за допомогою суду.

Разом із широким закріпленням диспозитивних засад у нормах цивільного процесуального права, процесуальне законодавство містить певні імперативні обмеження диспозитивності, коли закон відкидає можливість здійснення суб'єктом процесуальних відносин певних юридичних дій на свій розсуд. ЦПК України містить правила, відповідно до яких здійснення диспозитивних прав ставиться у залежність від волі іншого суб'єкта процесуальних відносин, а також правила, які передбачають обмеження диспозитивності судом.

Сутність диспозитивності як правового явища проявляється через такі головні ідеї: особистої автономії; пов'язаності суду з волевиявленням сторін; свободи розсуду сторони при використанні процесуальних ресурсів, спрямованих на отримання судового захисту; підвищення активності сторін у процесі захисту; поліморфізму (використання спрощених процесуальних форм); диференціації судових процедур¹³.

Отже, реалізація диспозитивності в цивільному процесі має на меті забезпечення ефективного системного саморегулювання там, де це виправдано з точки зору досягнення завдань цивільного судочинства та створення розумного балансу загальних і приватних інтересів.

Цивільний процес є складною системою пов'язаних між собою елементів, посилення деяких із яких вимагає контролю з боку інших з метою забезпечення рівноваги поєднання публічного і приватного. Одним із таких механізмів є судовий контроль за компетенцією недержавних юрисдикційних органів, який реалізується у провадженнях у справах про оскарження рішень третейських судів, оспорування рішень міжнародних комерційних арбітражів та в провадженнях у справах про надання дозволу на примусове виконання рішень третейських судів, а також у провадженнях про визнання та надання дозволу на виконання рішень міжнародного комерційного арбітражу.

В Україні все більшого розповсюдження набуває практика використання для вирішення приватних спорів різноманітних альтернативних позасудових методів врегулювання правових конфліктів (медіація, консиліація, незалежна експертиза обставин справи, медіація-арбітраж тощо). У багатьох розвинутих країнах використання таких приватних форм вирішення та врегулювання конфліктів, вільних від публічних за-

¹³ А Андрушко, 'Принцип диспозитивності цивільного процесуального права України' (дис канд юрид наук, Київський національний ун-т ім Тараса Шевченка 2002) 201.

Юрій Притика, Наталія Василина

сад, призвело до зменшення звернень до судів, а отже, до розвантаження судової системи. Така ситуація пояснюється певними перевагами як юридичного, так і економічного характеру. Головним критерієм у виборі альтернативних способів захисту прав та інтересів є економічна ефективність, а відправною точкою для пошуку альтернативи – приватні інтереси сторін.

Висновки. Поєднання публічних і приватних засад є однією із головних тенденцій розвитку сучасного цивільного процесу, яка характеризує його як саморегульовану систему та визначає напрями оптимізації механізму забезпечення захисту прав (інтересів) громадян і юридичних осіб у порядку цивільного судочинства. Формами реалізації приватних засад у цивільному процесі є: прояв диспозитивності як принципу та методу цивільного процесу; реалізація приватних засад через розширення системи досудових, судових (судове примирення), позасудових і приватних альтернативних форм та методів врегулювання приватноправових спорів вирішення і врегулювання юридичних конфліктів та спорів; застосування процесуальних договірних конструкцій у цивільному процесі; існуванні різних механізмів вирішення спорів, юрисдикція яких розмежується за допомогою застосування приватних засад; запровадження інституту судового контролю за компетенцією недержавних юрисдикційних органів.

REFERENCES

List of legal documents

Legislation

1. Zivilprozessordnung in der Fassung der Bekanntmachung. Ein Service des Bundesministeriums der Justiz und für Verbraucherschutz in Zusammenarbeit mit der juris GmbH <<http://www.gesetze-im-internet.de/zpo/ZPO.pdf>> (accessed: 18.11.2018) (in German).
2. Tsyvilnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy [The Code of Civil Procedure of Ukraine]: Zakon Ukrainy [the Law of Ukraine] vid 18 bereznia 2004 r. № 1618-IV <<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#n7058>> (accessed: 19.11.2018) (in Ukrainian).

Bibliography

Authored books

3. Bar C von and Clive E and Schulte-Nölke H and ather, *Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law. Draft Common Frame of Reference, Outline Edition* (European law publishers 2009) (in English).
4. Paterson A and Bates T and Poustie M, *The Legal System of Scotland* (1999) (in English).
5. Wagner G, *Prozeßverträge: Privatautonomie im Verfahrensrecht* (Mohr Siebeck 1998) (in German).

6. Alekseev C, *Filosofija prava [Philosophy of Law]* (Norma 1998) (in Russian).
7. Korshunov N, *Konvergencija chastnogo i publichnogo prava: problemy teorii i praktiki [Convergence of Private and Public Law: Issues of Theory and Practice]* (Norma: INFRA-M 2011) (in Russian).
8. Suhanov E, *Grazhdanskoe pravo [Civil Law]* (Volters Kluver 2006) (in Russian).
9. Zahvataev V, *Grazhdanskij processual'nyj kodeks Francii [The Code of Civil Procedure of France]* (Alerta 2018) (in Russian).

Edited books

10. *Federal Rules of Civil Procedure* (Michigan Legal Publishing Ltd, 2018 edition) (in English).

Journal articles

11. Mykhailov O, 'Oznaky prymyrennia storin u spravakh administratyvnoi yurysdyksii' ['Signs of Reconciliation of the Parties in Administrative Jurisdiction Cases'] (2007) 35 Aktualni problemy derzhavy i prava 300-4 (in Ukrainian).

Dissertation

12. Eliseev N, 'Dogovornoe regulirovanie grazhdanskih i arbitraznyh processual'nyh otnosheniy' ['Agreement-Based Regulation of Civil and Arbitration Procedural Relations'] (dis d-ra jurid nauk, "Moskovskiy gosudarstvennyy institut mezhdunarodnykh otnosheniy (universitet) Ministerstva inostrannykh del Rossiyskoy Federatsii" 2016) (in Russian).
13. Andrushko A, 'Pryntsyp dyspozytyvnosti tsyvilnoho protsesualnoho prava Ukrainy' ['The Dispositivity Principle of Civil Procedural Law of Ukraine'] (dys kand yuryd nauk, Kyivskiy natsionalnyi un-t im Tarasa Shevchenka 2002) (in Ukrainian).

Yuriy Prytyka
Nataliia Vasylyna

DEVELOPMENT OF PRIVATE PRINCIPLES IN THE CIVIL PROCEDURE

ABSTRACT. The article investigates the issues of singling out and developing private principles in the civil procedure.

The purpose of the article is to elaborate on the correlation of private and public principles in the civil procedure. The search for an optimal balance between private and public principles in the civil procedure is the basis for creating a system of dispute settlement which would be adequate to public needs. From this perspective, it is important to provide a proper justification for the correct understanding of the civil procedure not only as a form of administration of justice, but also a tool to protect the rights and interests of legal entities and individuals and a certain consistency of their will to settle a civil dispute, which ultimately will make possible the exercise of their capabilities and the legitimacy of behavior.

The modern philosophy of private-law regulation in the civil procedure is primarily associated with the utmost implementation of the principles of dispositivity and equality of participants to a case which determines their activity and expands the ability to influence the dynamics of the civil procedure.

Юрій Притика, Наталія Василина

A new understanding of the role which private-law regulation has in the civil procedure involves a wider implementation of the principles of dispositivity, adversarialism, refusal from active participation of a court in the evidentiary process, an increased role of notaries, alternative ways of dispute resolution, improvement of the private-law jurisdiction system, and this, in the aggregate, contributes to the enhancement of efficiency of the national civil jurisdiction system.

The public-law elements have the following content in the civil procedure: ensuring that a legal case is considered by a court and the disputed relations under substantive law are settled by passing an individual law application act; ensuring that mandatory standards of fair trial, in particular, the right of access to court, the rule of law, the principles of legal certainty and proportionality are complied with and implemented.

The authors reach the conclusion that combination of public and private principles is one of the main trends in the development of modern civil procedure which characterizes it as a self-regulating system and determines the directions in which the mechanism of protection of the rights (interests) of citizens and legal entities in civil proceedings should be optimized. Private principles may be implemented in the civil procedure in the following forms: manifestation of dispositivity as a principle and method of the civil procedure; implementation of private principles through the expansion of the system of pre-trial, court (mediation), out-of-court and private alternative forms and methods for settlement of private-law disputes, resolution and settlement of legal conflicts and disputes; use of procedural agreement-based structures in civil proceedings; availability of different dispute resolution mechanisms having the jurisdiction which is delimited through the application of private principles; introduction of the institution of judicial control over the competence of non-state jurisdictional bodies.

KEYWORDS: dispute settlement; public and private principles; civil procedure; civil proceedings; procedural agreement; pre-trial dispute settlement.